

ADMIRAL ANTUN SBUTEGA

DVANAEST VJEKOVA BOKELJSKE MORNARICE

Branili su Kotor vjekovima. Učestvovali u mletačkim ratovima protiv Otomanskog carstva na Mediteranu i Jadranu u oslobađanju Boke od Turaka. Ratovali protiv gusara. Protiv Napoleona.

Pomorci iz Boke učili su pomorskim naukama i vještinama plemiće iz Rusije Petra Velikog.

Peraški kapetan Matija Zmajević imao je važnu ulogu u razvoju ruske ratne flote i ratu protiv Švedske na Baltiku. Dobio je čin admirala i postao komandant luke Petrograda. Kapetan Ivo Visin iz Prčanja svojim jedrenjakom „Splendido“ 1852. godine oplovio je svijet...

U vremenu kada Kotor postaje jedna od najpoznatijih turističkih destinacija koja preuzima primat mnogim svjetskim metropolama turizma (prvenstveno zbog svoje historije, materijalne i duhovne baštine), raste interesovanje za jedan od njegovih simbola, utkanih u historiju grada.

Otkriva Kotor svojih dvadeset vjekova i epohe u kojima su se susretale civilizacije i narodi, religije i kulture, tradicije, arhitekture: od Rimljana – osnivača grada, brojnih invazija varvara kojima kotorska utvrđenja odolješe, vladavina: Vizantije, Duklje, Raške, Mletačke republike, Austrije, Napoleona, ataka turske flote i gusara...

Kotor je, ističe se sa ponosom, često mijenjao vladare, ali je uvijek uspijevao da sačuva visok stepen autonomije.

Zasluge za odbranu grada, ali i razvoj trgovine, kontakte sa najnaprednijim državama tih vremena, uspjehe u diplomatiji, čuvanju vjere, obrazovanju svog naroda, ali i stranača, imali su pomorci.

Jedan od simbola Kotora, grada među mnogo drevnih primorskih gradova, ali sa jedinstvenom tradicijom koja traje dvanaest vjekova, je bratovština Bokeljska mornarica Kotor. Osnovana je, prema tradiciji i nekim historijskim indicijama, 809. godine. Poslije Crkve, to je najstarija postojeća institucija u Kotoru, Boki Kotorskoj i Crnoj Gori i, koliko je poznato, najstarija postojeća pomorska institucija na svijetu.

Razgovor vodio: Saša Samardžić

U kojoj mjeri je dvanaest vjekova Bokeljske mornarice dalo pečat historiji Boke Kotorske?

Kakvu ulogu ima kult Svetog Tripuna u nastanku Bokeljske mornarice i kako se danas čuva?

Admiral Antun Sbutega: „Bokeljska mornarica je u toku 1210 godina bila protagonistica i svjedok pomorske, političke, kulturne i duhovne historije Boke i sačuvala memorije i tradicije. U mnogim primorskim gradovima Evrope postojale su u srednjem vijeku bratovštine pomoraca i trgovaca od kojih su neke, kao Hanzeatska liga na sjeveru Evrope, imale veliku ekonomsku, vojnu i političku moć. No, sve su davno nestale. Bokeljska mornarica je jedina koja je opstala i preživjela promjene država, ratove, revolucije, opsade, zemljotrese, bila je ukidana i obnavljana, pokazujući ogromnu vitalnost, zahvaljujući entuzijazmu, preduzimljivosti i hrabrosti svojih članova i vrijednostima na kojima je utemeljena. Pokazala je sposobnost prilagođavanja brojnim promjenama u toku vjekova, ne odričući se tih vrijednosti. U toku četiri vijeka mletačke vladavine Boka je bila granica kršćanske Evrope prema Otomanskom carstvu i Mornarica je tada imala višestruke funkcije: bila je vjerska bratovština i okupljala sve pomorce i pomorske trgovce, štitila njihove interese i obrazovala ih, bila je humanitarna organizacija, pomorska i lučka uprava, organizovala prvu pomorsku poštu na Jadranu, sa ratnim brodovima branila zaliv i obale Jadrana i učestvovala u pomorskim bitkama na Mediteranu. Niko se nije mogao baviti pomorstvom i pomorskom trgovinom ko nije bio njen član. Pomorstvo je bilo najvažnija djelatnost i omogućilo veze sa najrazvijenijim civilizacijama Mediterana i Evrope, pa je Mornarica bila i bitan faktor kulturnog razvoja i praktično sve kulturno nasljeđe Boke su stvorili pomorci.

Mornarica je neraskidivo vezana za kult Svetoga Tripuna, osnovana prilikom donošenja relikvija ovog sveca u Kotor 809. g. Iako je sve do XIX vijeka njen zaštitnik bio Sveti Nikola, najvažnija svetkovina za bratovštinu je bila ona Svetoga Tripuna. Nju je organizovala Mornarica i od mletačkih vlasti preuzimala tom prilikom na tri dana upravljanje Kotorom. Vjekovima se tradicionalno kolo plesalo samo na dan Svetoga Tripuna, a od XIX vijeka Sveti Tripun je zaštitnik Mornarice.

Osnovne vrijednosti Bokeljske mornarice izražene su u njenom motou Fides et Honor – Vjera i čast.

Bratovština je, tokom postojanja, prešla put od humanitarne, vojne, do memorijalne organizacije.

Vrijednosti kojima se Bokeljska mornarica rukovodila su i otvorenost za sve nacije, vjere i profesije?

Geslo Vjera i čast odražava suštinske vrijednosti Mornarice, koja je do XIX vijeka bila i vjerska bratovština. Nastala je dok je Crkva bila jedinstvena, a kult njenih zaštitnika Svetog Nikole i Svetog Tripuna je zajednički katolicima i pravoslavcima. Poslije razdvajanja Istočne i

Zapadne crkve, Mornarica je bila katolička bratovština, ali su njeni članovi bili i pravoslavni, posebno kada su u XVIII vijeku oni postali većina u Boki; neki od njih su obavljali najviše funkcije, poput funkcije admirala. Reformama u XIX i XX vijeku Mornarica je postala laička organizacija, otvorena za osobe svih konfesija, nacija, profesija i kultura koje prihvataju njene vrijednosti, tradicije i Statut. Nije više bratovština samo pomoraca, iako veliki dio članstva čine pomorci i pomorski stručnjaci.

Kotor, Perast, Prčanj i Dobrota podarili su tako obrazovane i vješte pomorce da su za svoje ratne i druge zasluge dobijali od Mletačke republike brojne privilegije, a istaknuti pojedinci plemićke titule i viteške redove.

U historijatu Bokeljske mornarice navodi se: „Krajem XVIII vijeka Boka je raspolagala sa preko 300 jedrenjaka i veoma razvijenom pomorskom trgovinom... Kapetanu Marku Martinoviću iz Perasta je od strane mletačke vlade 1698. godine bilo povjereno školovanje grupe ruskih plemića koje je car Petar Veliki poslao duždu u Veneciju da se obuču u pomorskom nauku i vještinama... Peraški kapetan Matija Zmajević odlazi 1712. godine u Rusiju, gdje mu car Petar Veliki povjerava značajne zadatke u razvoju ratne flote i ratu protiv Švedske na Baltiku i on zbog svojih zasluga dobija čin admirala i postaje komandant luke Petrograda...“ Kapetan Ivo Visin iz Prčanja svojim jedrenjakom „Splendido“ 1852. godine oplovio je svijet...

Možete li, kao profesor koji je odškoloval mnogo generacija, objasniti takve uspjehe pomoraca iz Boke?

Stanovništvo Boke je od početka historije do danas usmjereno na more. Pomorstvo je, sve do prije oko 150 godina, bilo najrizičnije zanimanje, koje je zahtijevalo veliku hrabrost, fizičku, duhovnu i moralnu snagu, složena znanja i vještine. Bilo je izvor velikog bogatstva, omogućivalo sticanje dragocjenih iskustava, upoznavanja drugih država, naroda, kultura. Usmjerenost na pomorstvo se prenosila u okviru porodice, a u tome je i Mornarica imala bitnu ulogu. Tako su se akumulirala znanja i iskustva, stvorena je pomorska tradicija koja je utkana u sve dimenzije života Boke. Plovidba zahtjeva sposobnost zajedničkog života i rada posade, solidarnost i spremnost za žrtvu. Hiljade članova Mornarice je poginulo u pomorskim nesrećama, bitkama i okršajima sa gusarima, a mnogi su za svoje podvige dobili najviša odlikovanja. To je oblikovalo jake karaktere i sklonost prema pomorstvu. Bitno je pomorsko obrazovanje, čime se vjekovima bavila Mornarica i njeni istaknuti članovi. U Kotoru je 1849. osnovana Srednja pomorska škola, a 1959. Viša pomorska škola koja je prešla u Fakultet za pomorstvo, na kojima su predavali brojni članovi Mornarice, obavljali funkcije direktora, dekana, prodekana i koji su autori udžbenika, naučnih i stručnih radova.

Pomorstvo je međunarodna djelatnost i kvalitetna znanja i iskustva stečena u Boki su kvalifikovala pomorce, u prošlosti i danas, da budu uspješni i cijenjeni u svijetu, u službi ratnih i trgovačkih mornarica brojnih država.

Danas je oko 6–7000 pomoraca iz Crne Gore, većinom iz Boke, uposlono uglavnom na brodo-

vima stranih kompanija i oni ostvaruju prihod od oko 200–300 miliona godišnje.

Prvi poznati lučki kapetan sa titulom admirala u Kotoru bio je Živko Mace (Zivici Mace armiralii Cathari) 1440. godine.

Godine 2016, profesor doktor Antun Sbutega, univerzitetski profesor i crnogorski diplomata, postaje četrdeseti admiral u historiji Bokeljske mornarice.

Preuzeli ste kormilo organizacije koju su predvodili ljudi od najvećeg ugleda: akademici, naučnici, kapetani, brodovlasnici... Koje ciljeve ste zacrtali?

Velika je čast biti admiral Bokeljske mornarice. Ja i drugi rukovodioci Mornarice koji su izabrani 2016. doživjeli smo to prije svega kao obavezu i, iako smo svi volonteri, unosimo zajedno sa svim članovima u to veliku energiju i entuzijazam. Imao sam sreću da od djetinjstva dobro upoznam bivše admirale: Rudolfa Giunia, akademika prof. dr Vladislava Brajkovića, dr Miloša Miloševića, viceadmirale akademika dr Slavka Mijuškovića i prof. dr Bora Ivoševića, kapelana Mornarice don Nika Lukovića i druge, i oni su mi, pored članova moje porodice koja se bavi pomorstvom vjekovima, razvili interesovanje za pomorstvo, historiju i kulturu, te za Mornaricu.

Usvojili smo 2016. ambiciozni plan rada čiji su najvažniji ciljevi: kandidatura za UNESCO, omasovljenje članstva, medijska promocija, saradnja sa školama i fakultetima, unapređenje saradnje sa bokeljskim opštinama i sa institucijama države, posebno sa Ministarstvom kulture, sa kulturnim institucijama i udruženjima pomoraca, naučnoistraživački rad, izdavačka i kulturna djelatnost, restauracija drevnog oružja i nabavka novih odora, gostovanja u inostranstvu. Mogu sa zadovoljstvom konstatovati da smo te ciljeve u najvećoj mjeri već ostvarili i da je Mornarica danas značajan faktor kulturnog i javnog života.

Crna Gora je kandidovala Bokeljsku mornaricu za upis na Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine UNESCO-a. Ukoliko se to ostvari, što će to značiti za bratovštinu, Kotor i Crnu Goru?

Već je činjenica da je Mornarica prvo nematerijalno kulturno dobro koje je Crna Gora kandidovala za listu UNESCO-a od velikog značaja i puno je doprinijela njenoj popularnosti, interesovanju mladih za članstvo i njenoj promociji u inostranstvu. To su pokazala izuzetno uspješna gostovanja Mornarice u Trstu prošle i u Beču ove godine. Upis na listu UNESCO-a bi imao neprocjenjiv značaj za promociju Mornarice, Boke i Crne Gore, njihove historije i kulture i povećanje njihove atraktivnosti. No, to bi bilo važno i za svijet koji bi tako bolje upoznao jednu jedinstvenu organizaciju i njene višestruke vrijednosti.